

Patris corde

Apoštolský list u příležitosti 150. výročí vyhlášení svatého Josefa za Ochránce všeobecné církve

Česká sekce RV

Patris corde – otcovským srdcem Josef miloval Ježíše, který je ve všech čtyřech evangeliích nazýván »synem Josefovým«[\[1\]](#).

Dva evangelisté, Matouš a Lukáš, kteří jej zmiňují, o něm nemluví mnoho, ale přece jen dost, aby bylo možné pochopit, jakým byl otcem a jaké poslání mu svěřila Prozřetelnost.

Víme, že byl obyčejným tesařem (*Mk 13,55*), který byl zasnouben s Pannou Marií (srov. *Mt 1,18; Lk 1,27*); »spravedlivým mužem« (*Mt 1,19*), jenž byl stále připraven plnit Boží vůli, vyjádřenou v Božím Zákonu (srov. *Lk 2,22.27.39*) a ve čtyřech snech (*Mt 1,20; 2,13.19.22*). Po dlouhé a úmorné cestě z Nazareta do Betléma, spatřil Mesiáše, který se narodil ve stáji, protože jinde »pro ně nebylo místo« (*Lk 2,7*). Byl svědkem toho, jak se Mesiáši klaněli pastýři (srov. *Lk 2,8-20*) a mudrci (srov. *Mt 2,1-12*), kteří reprezentovali lid Izraele i pohanské národy.

Měl odvahu ujmout se zákonného otcovství Ježíše, jemuž dal jméno zjevené andělem: »dáš mu jméno Ježíš; on totiž spasí svůj lid od hříchů« (*Mt 1,21*). Jak známo, pojmenovat někoho nebo něco znamenalo ve starověku stát se jejich vlastníkem, podobně jako Adam v knize Geneze (srov. *Gn 2,19-20*).

V chrámu, čtyřicet dní po Ježíšově narození, představil Josef spolu s Marií Dítě Pánu a s údivem vyslechl prorocství, které pronesl Simeon o Ježíšovi a Marii (srov. *Lk 2,22-35*). Aby ochránil Ježíše, přebýval v Egyptě jako cizinec (srov. *Mt 2,13-18*). Po návratu do vlasti se usadil ve skrytu neznámé obce Nazaret v Galileji - odkud, jak se říkalo, »nepovstane žádný prorok« a »nemůže vzejít nic dobrého« (srov. *Jan 7,52; 1,46*) - daleko od Betléma, svého rodného města, i od Jeruzaléma, kde stál chrám. Když se během poutě do Jeruzaléma ztratil dvanáctiletý Ježíš, hledal ho Josef v úzkosti spolu s Marií a našel právě v chrámu, kde rozmlouval s učiteli Zákona (srov. *Lk 2,41-50*).

Po Marii, Matce Boží, nemá žádný světec v papežském magisteriu tolik prostoru jako Josef, její Snoubenec. Moji předchůdci hlouběji pronikli do poselství, které v těch několika větách podává evangelium, aby více zdůraznili jeho ústřední roli v dějinách spásy. Blahoslavený Pius IX. jej prohlásil za „Ochránce katolické církve“[\[2\]](#), ctihodný Pius XII. jej představil jako „Patrona dělníků“[\[3\]](#) a svatý Jan Pavel II. jako „Ochránce Vykupitele“[\[4\]](#). Lidé se mu svěřují jako „patronovi šťastné smrti“[\[5\]](#).

Ke 150. výročí jeho vyhlášení za *Ochránce katolické církve* bl. Piem IX. (8. prosince 1870), bych se s vámi rád podělil několika reflexemi o této nezvyklé postavě, která je tak blízká lidské situaci každého z nás, aby – jak říká Ježíš - »ústa mluvila to, čeho je srdce plné« (srov. *Mt 12,34*). Tato touha narůstala během uplynulých měsíců pandemie, kdy uprostřed krize, jež nás postihuje, můžeme zakoušet, že „naše životy jsou sprádaný a neseny obyčejnými lidmi, kteří jsou obvykle opomíjeni a nevyskytují se na titulních stranách novin a časopisů, ani na velkých přehlídkách nejnovějších *show*, ale nepochybně dnes píší rozhodující události našich dějin: lékaři, ošetřovatelé a ošetřovatelky, zaměstnanci supermarketů, uklízečky, pečovatelky, dopravci, pořádkové síly, dobrovolníci, kněží, řeholnice a mnoho a mnoho dalších, kteří pochopili, že nikdo se nezachrání sám. [...] Kolik jen lidí denně prokazuje trpělivost a dodává naději, snaží se nerozsévat paniku, nýbrž sdílenou odpovědnost. Kolik otců, matek, prarodičů a učitelů ukazuje našim dětem nepatrnými všedními gesty, jak čelit a překonat krizi novým uzpůsobením zvyklostí, pozvednutím zraku a podnětem k modlitbě. Kolik lidí se modlí, obětuje a přimlouvá za dobro všech“[\[6\]](#). Všichni mohou ve svatém Josefovi, nepovšimnutém muži, všedním, diskrétním a skrytém člověku nalézt přímluvce, pomocníka a průvodce těžkými časy. Svatý Josef nám připomíná, že všichni ti, kdo se zdánlivě skrývají nebo jsou v „druhé linii“, mají výjimečně činný podíl na dějinách spásy. Jim všem patří uznání a vděčnost.

1. Milovaný otec

Velikost svatého Josefa spočívá v tom, že byl Mariiným snoubencem a Ježíšovým otcem. Stal se tak „služebníkem všeobecného záměru spásy“, jak říká sv. Jan Zlatoústý[\[7\]](#).

Svatý Pavel VI. podotýká, že jeho otcovství se konkrétně vyjadřovalo tím, že „učinil ze svého života službu, obětoval ho mysteriu vtělení a souvisejícímu vykupitelskému poslání, použil moc, která mu patřila podle Zákona ve Svaté Rodině, aby cele odevzdal sebe, svůj život a svoji práci, přetvořil svoje lidské povolání k rodinné lásce v nadlidskou obět sebe, svého srdce a všech schopností, v lásku danou do služeb Mesiáše, vyrůstajícímu v jeho domě“[\[8\]](#).

Vzhledem k této roli v dějinách spásy je sv. Josef otcem, jehož křesťanský lid vždycky miloval, o čemž svědčí fakt, že je mu na celém světě zasvěceno mnoho kostelů; četné řeholní instituty, bratrstva a církevní uskupení se jím

inspirují a nosí jeho jméno, že se od věků k jeho cti slouží různé pobožnosti. Mnoho svatých bylo jeho horoucími ctiteli, mezi nimiž sv. Terezie z Avily, která si jej zvolila za svého přímluvce a prostředníka, často mu svěřovala sebe a dostávala všechny milosti, o něž prosila, a na základě svojí zkušenosti pak k této pobožnosti vybízela druhé.[\[9\]](#)

V každé knížce pobožností lze nalézt nějakou modlitbu ke sv. Josefovi. Zvláště výzvu, která je mu adresována každou středu, a po celý měsíc březen, který je mu tradičně zasvěcen.[\[10\]](#)

Důvěru lidu ke sv. Josefovi shrnuje výraz: „*Ite ad Ioseph*, který spadá do doby hladu v Egyptě, kdy lidé žádali chléb od faraóna, který jim odpověděl: »Jděte k Josefovi. Co on řekne, udělejte« (Gn 41,55). Jednalo se o Josefa, Jakubova syna, kterého bratři ze žárlivosti prodali (srov. Gn 37,11-28) a který se podle biblického příběhu stal správcem Egypta (srov. Gn 41,41-44).

Jako potomek Davidův (srov. Mt 1,16-20), z jehož rodu se měl narodit Ježíš, podle příslibu daného Davidovi skrze proroka Nátana (srov. 2 Sam 7), a jako snoubenec Marie z Nazaretu, je svatý Josef spojnicí mezi Starým a Novým zákonem.

2. Citlivý otec

Josef viděl, jak Ježíš den ze dne prospíval »moudrostí, věkem a oblibou u Boha i u lidí« (Lk 2,52). Stejně jako jednal Pán s Izraelem, také on jej »učil chodit, bral na svá ramena, byl otcem, který zdvíhá dítě ke svým tvářím a skláněl se k němu, aby mu dal najíst« (Oz 11,3-4).

Ježíš v Josefovi cítil Boží něhu: »jako se smilovává otec nad syny, tak se smilovává Hospodin nad těmi, kdo se ho bojí« (Žl 103,13).

Josef zajisté slyšel, jak v synagoze během modlitby znějí slova žalmů o tom, že Bůh Izraele je Bohem slitovným[\[11\]](#), dobrým vůči všem a »soucit má se všemi svými tvory« (Žl 145,9).

Dějiny spásy se naplňují „v naději, bez naděje“ (srov. Řím 4,18) a navzdory našim slabostem. Příliš často si myslíme, že Bůh staví pouze na tom, co je v nás dobré a vítězné, zatímco značná většina Jeho plánů se uskutečňuje přes naše slabosti a mimo ně. Pavel říká: »Abych se pro vznešenost těch zjevení nepyšnil, byl mi dán do těla osten, posel to satanův, aby mě bil do tváře. To proto, aby se mě nezmocňovala pýcha. Kvůli tomu jsem třikrát prosil Pána, aby mě toho zbavil. Ale on mi řekl: „Stačí ti moje milost, protože síla se tím zřejměji projeví ve slabosti“« (2 Kor 12,7-9).

Pokud je perspektiva ekonomie spásy taková, musíme se naučit akceptovat svoji slabost hlubokým jemnocitem.[\[12\]](#)

Zlý způsobuje, že svoji křehkost posuzujeme negativně, zatímco Duch ji slitovně vynáší na denní světlo. Toho, co je v nás křehké, je nejlépe se dotýkat něžně. Ukazování prstem a soud, který vynášíme nad druhými, jsou velmi často znamením naší neschopnosti akceptovat vlastní slabost a křehkost. Pouze něha nás ochrání před vlivem žalobníka (srov. Zj 12,10). Proto je důležité setkání s Božím milosrdenstvím, zejména ve svátosti smíření, zkušeností pravdy a laskavosti. Paradoxně nám může povědět pravdu i Zlý, ale činí tak, aby nás zavrhnul. Víme však, že Pravda, která je od Boha, nás nezavrhne, nýbrž akceptuje, objímá, podpírá a odpouští nám. Pravda se nám vždycky ukazuje jako milosrdný Otec z podobenství (Lk 15,11-32): vychází nám vstříc, vrací důstojnost, staví znovu na nohy a strojí nám hostinu s odůvodněním: »tento můj syn byl mrtev, a zase žije, byl ztracen, a je zas nalezen« (v.24).

Rovněž Josefovým nepokojem prostupuje Boží vůle, dějiny a plán. Takto nás Josef učí, že mít víru v Boha znamená také věřit, že Bůh může působit i přes naše obavy, naše chyby a naše slabosti. Učí nás také, že uprostřed životních bouří nemusíme mít strach svěřovat kormidlo naší lodi Bohu. Někdy bychom chtěli mít všechno pod kontrolou, avšak Bůh má vždycky širší rozhled.

3. Poslušný otec

Analogicky k tomu, jak Bůh jednal s Marií, když jí zjevil Svůj plán spásy, zjevil také Josefovi Svoje plány; a učinil tak prostřednictvím snů, které jsou v Bibli, jakož i u všech starobylých národů považovány za prostředky, kterými vyjevuje Bůh svoji vůli.[\[13\]](#)

Josefa velice trápí nepochopitelné Mariino těhotenství: nechce ji »vydat pohaně«[\[14\]](#) a rozhodne se »tajně se s ní rozejít« (Mt 1,19). V prvním snu mu anděl pomáhá vyřešit jeho obrovské dilema: »Neboj se k sobě vzít svou manželku Marii. Vždyť dítě, které počala, je z Ducha svatého. Porodí syna a dáš mu jméno Ježíš; on totiž spasí svůj lid od hříchů« (Mt 1,20-21). Jeho odpověď byla okamžitá: »Když se probudil ze spánku, udělal, jak mu anděl Páně přikázal« (Mt 1,24). Poslušností svoje drama překonal a zachránil Marii.

V druhém snu anděl Josefovi přikazuje: »Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uteč do Egypta a zůstaň tam, dokud ti neřeknu. Herodes totiž bude po dítěti pátrat, aby ho zahubil« (Mt 2,13). Josef neváhal a poslechl, nekladl si otázky stran těžkostí, ve kterých se ocitl: »Vstal, vzal v noci dítě i jeho matku, odebral se do Egypta a byl tam až do Herodovy smrti« (Mt 2,14-15).

V Egyptě Josef s důvěrou a trpělivostí čekal na andělem slíbenou pobídku k návratu do vlasti. Jakmile jej božský posel ve třetím snu informoval o smrti těch, kteří usilovali dítěti o život, a vybídl jej, aby vstal, vzal dítě i jeho matku a vrátil se do izraelské země (srov. Mt 2,19-20). Znovu bez váhání poslechne: »Vstal, vzal dítě i jeho matku a odebral se od izraelské země« (Mt 2,21).

Avšak během zpáteční cesty, »když uslyšel, že je v Judsku místo svého otce Heroda králem Archelaus, bál se tam jít a podle podle pokynu ve snu se odebral na území galilejské. Šel tedy a usadil se v městě, které se jmenuje Nazaret« (Mt 2,22-23).

Evangelista Lukáš zdůraznil zvláště fakt, že Ježíšovi rodiče dbali na všechny předpisy Zákona: obřad Ježíšovy obřizky, Mariina očišťování po porodu a zasvěcení prvorozeného Pánu (srov. Lk 2,21-24).[\[15\]](#)

V každé okolnosti svého života dokázal Josef vyslovit svoje „*fiat* – staň se“, jako Maria při Zvěstování a Ježíš v Getsemanech.

Josef jako hlava rodiny učil Ježíše být poslušný rodičům (srov. Lk 2,51) podle Božího přikázání (srov. Ex 20,12).

Ve skrytu Nazareta, v Josefově škole se Ježíš učil plnit Otcovu vůli. Tato vůle se mu stala každodenním pokrmem (srov. Jan 4,34). I v té nejtěžší chvíli svého života v Getsemanech raději plnil Otcovu vůli, nikoli svou vlastní[\[16\]](#) a »stal se poslušným až k smrti [...] k smrti na kříži« (Fp 2,8). Proto autor listu Židům vyvozuje, že se Ježíš »naučil svým utrpením poslušnosti« (Žid 5,8).

Ze všech těchto událostí plyne, že „Bůh povolal svatého Josefa, aby přímo sloužil osobě i poslání Ježíše vykonáváním svého otcovství: právě tímto způsobem Josef spolupracoval v plnosti času na velkém tajemství vykoupení a byl vpravdě služebníkem spásy.“[\[17\]](#)

4. Přívětivý otec

Josef přijímá Marii bez předběžných podmínek. Důvěřuje andělovým slovům: „Ušlechtilost jeho srdce umožňuje, aby podrobil lásce všechno, co se naučil ze Zákona; a dnes, v tomto světě, kdy je psychologické, verbální i fyzické násilí páchané na ženě evidentní, se Josef prezentuje jako postava uctivého, delikátního muže, který, ač nemá všechny informace, rozhoduje se pro dobré jméno, důstojnost a život Marie. A ve své pochybnosti o tom, jak nejlépe si počínat, mu Bůh osvětlením jeho úsudku pomáhá volit“.[\[18\]](#)

Častokrát dochází v našem životě k událostem, jejichž smysl nechápeme. Naše první reakce je často zklamání a vzpoura. Josef nechává svoje úsudky stranou, aby dal prostor tomu, co se děje, jakkoli to vypadá tajemně, akceptuje to, přebírá do své zodpovědnosti a smiřuje se svým životním údělem. Pokud nepřijmeme svůj životní úděl, nedokážeme kráčet dál, protože budeme vždycky v zajetí svých očekávání a následných zklamání.

Duchovní život, který nám představuje Josef, není cestou, která *vysvětluje*, nýbrž cestou, která *akceptuje*. Pouze na základě tohoto přijetí, tohoto smíření je možné vytušit také velkolepost dějin a jejich hlubší smysl. Je to jako ozvěna zanícených slov, jimiž Job odpověděl manželce, která jej ponoukala, aby se vzbouřil proti veškerému zlu, které jej potkalo: »Přijímáme-li štěstí jako dar od Boha, nemáme stejně přijmout i neštěstí?« (Job 2,10).

Josef neupadá do trpné rezignace, nýbrž odvážně a statečně se nasazuje. Přijetí je způsob, kterým se v našem životě projevuje dar statečnosti, pocházející od Ducha svatého. Jedině Pán nás může obdarovat silou přijímat život takový, jaký je, a dávat prostor také rozporným, nečekaným a neútesným aspektům existence.

Ježíšův příchod mezi nás je darem Otce, aby se každý tělesně smířil se svým údělem, i když jej plně nechápe.

Jako Bůh řekl našemu Světcovi: »Josefe, synu Davidův, neboj se« (Mt 1,20), patrně opakuje také nám: „Nebojte se!“ Je třeba odložit vztek i zklamání a dát - nikoli světskou útrpností, nýbrž doufající statečností - prostor tomu,

co jsme nevolili a přece existuje. Takovýto způsob akceptace života nás uvádí do hlubšího smyslu. Život každého z nás se může zázračně obrodit, najdeme-li odvahu jej žít podle toho, co nám ukazuje evangelium. A nezáleží na tom, zda se všechno zvrtilo špatně a zda už je něco nevratné. Bůh může dát rozkvést květům mezi kameny. A třebaže nám naše svědomí něco vyčítá, Bůh »ví všechno dokonaleji a lépe než naše svědomí« (1 Jan 3,20).

Opět se vrací křesťanský realismus, který nezhazuje nic z toho, co je. Skutečnost ve svojí tajemné nezvratnosti a složitosti je nositelkou smyslu existence v jejích světlých i stinných stránkách. Proto apoštol Pavel praví: »Víme, že těm, kteří milují Boha, všechno napomáhá k dobrému« (Řím 8,28). A svatý Augustin dodává: „i to, co se nazývá zlem (*etiam illud quod malum dicitur*)“.[19] V této plné perspektivě dává víra smysl každé události, veselí i smutné.

Daleko ať je od nás, myslet si, že věřit znamená nacházet snadno utěšná řešení. Víra, kterou nás učí Kristus, je ta, kterou vidíme u svatého Josefa, který nehledal zkratky, nýbrž otevřeně čelil tomu, co jej potkává a přijímal za to odpovědnost.

Josef nás svojí akceptací zve, abychom akceptovali druhé, bez exkluze, takové, jakými jsou, a měli náklonnost ke slabým, protože Bůh volí to, co je slabé (srov. 1 Kor 1,27), je »otec sirotků, ochránce vdov« a přikazuje milovat cizince.[20] Představuji si, že Josefovy vlastnosti mohly být pro Ježíše podnětem k podobenství o milosrdném otci a marnotratném synovi (srov. Lk 15,11-32).

5. Tvořivě odvážný otec

První etapou každého pravého vnitřního uzdravení je akceptace vlastního údělu, tedy poskytnutí prostoru v nás samotných také tomu, co jsme si ve svém životě nevolili. Zbývá však dodat další důležitou vlastnost: tvořivou odvahu, která se vynořuje zejména v kontaktu s těžkostmi. Tváří v tvář těžkosti je totiž možné se zastavit a vyklidit pole, anebo se nasadit. Právě těžkosti někdy umožňují, aby se v každém z nás ukázaly zdroje, o kterých jsem ani netušili, že je máme.

Často nás při četbě evangelií o Ježíšově dětství napadne otázka, proč Bůh nezasáhnul nějak přímo a jasně. Bůh však zasahuje skrze události a lidi. Josef je člověkem, jehož prostřednictvím Bůh pečuje o počátky dějin vykoupění. On je opravdovým „zázrakem“, kterým Bůh zachraňuje Dítě a jeho matku. Nebe zasahuje tím, že se svěřuje kreativní odvaze onoho muže, jenž přišel do Betléma a když nenašel příbytek, kde by Maria mohla porodit, připraví a upraví stáj, aby se pokud možno stala přívětivým místem Božímu Synu, který přichází na svět (srov. Lk 2,6-7). Před hrozbou ze strany Heroda, který chce zabít Dítě, je Josef opět ve snu varován, aby Dítě bránil, a uprostřed noci zorganizuje útěk do Egypta (srov. Mt 2,13-14).

Při povrchní četbě tohoto vyprávění vzniká vždycky dojem, že svět je vydán napospas silným a mocným, avšak „dobrá zpráva“ evangelia spočívá v tom, že ukazuje, jak navzdory zpučnosti a násilí pozemských vládců, Bůh vždycky nalézá způsob, jak uskutečnit svůj plán spásy. Také náš život někdy vypadá, že je vydán kvůli mocným, ale evangelium nám říká, že to, na čem záleží, dokáže Bůh vždycky zachránit pod podmínkou, že použijeme tutéž kreativní odvahu nazaretského tesaře, který umí měnit problém na příležitost a vždycky dává přednost důvěře v Prozřetelnost.

Zdá-li se někdy, že nám Bůh nepomáhá, neznamená to, že nás opustil, nýbrž, že důvěřuje nám a tomu, co můžeme navrhnout, vynalézt a najít.

Je to stejná tvůrčí odvaha, kterou prokázali přátelé ochrnulého muže, když jej dopravili před Ježíše tím, že jej spustili na lehátku otvorem ve stropě (srov. Lk 5,17-26). Těžkost nezastavila jejich smělost a umíněnost. Byli přesvědčeni, že tohoto nemocného může Ježíš uzdravit, a »když ho pro zástup lidí neměli kudy pronést, vystoupili na střechu, a otvorem ve stropě ho s lehátkem spustili doprostřed před samého Ježíše. Když viděl jejich víru, řekl: „Človče, odpuštěj se ti hřích!“« (v.19-20). Ježíš poznává kreativní víru, s níž se k Němu oni muži snaží dopravit svého nemocného přítele.

Evangelium nepodává informace o tom, jak dlouho Maria a Josef s Dítětem zůstali v Egyptě. Zajisté však museli něco jíst, najít bydlení a práci. Netřeba velké představivosti, aby se v této věci překlenulo mlčení evangelia. Svatá Rodina musela čelit konkrétním problémům jako všechny jiné rodiny, jako mnozí naši bratři migranti, kteří i dnes riskují život, donuceni neštěstím a hladem. Myslím, že v tomto smyslu je svatý Josef opravdu zvláštním patronem všech, kdo musejí opouštět svoji vlast kvůli válkám, nenávisti, perzekucím a bídě.

Na konci každé události, jejíž protagonistou je Josef, evangelium podotýká, že vstal, vzal s sebou Dítě a jeho matku, a učinil, jak mu bylo přikázáno (srov. Mt 1,24; 2,14.21). Ježíš a Maria, jeho Matka, jsou skutečně nejcenějším pokladem naší víry.[21]

Na rovině spásy nelze oddělovat Syna od Matky, od Té, která se „ubírala cestou víry a své spojení se synem udržovala věrně až ke kříži“.[22]

Vždycky se musíme ptát, zda všemi svými silami chráníme Ježíše a Marii, kteří jsou tajemně svěřeni do naší zodpovědnosti, naší péče a naší starostlivosti. Syn Všemohoucího přišel na svět přijetím situace obrovské slabosti. Stává se závislým na Josefově pomoci, aby byl bráněn, chráněn, obsluhován a vychován. Bůh se svěřuje tomuto muži, stejně jako Marii, která v Josefovi nachází toho, kdo jí chce nejenom zachránit život, ale bude neustále pečovat o ni a o Dítě. V tomto smyslu svatý Josef nemůže nebýt Ochráncem církve, protože církev je prodloužením Kristova Těla v dějinách a mateřství církve zároveň nastiňuje Mariino mateřství.[23] Josef ochranou církve nadále chrání *Dítě a Jeho matku*, a také my láskou k církvi pokračujeme v lásce k *Dítěti a jeho matce*.

Toto Dítě je Tím, který říká: »Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali« (Mt 25,40). Každý potřebný, každý chudý, každý trpící, každý umírající, každý cizinec je tak „Dítětem“, které Josef stále chrání. Proto je svatý Josef vzýván jako ochránce ubohých, potřebných, vyděděných, zarmoucených, chudých a umírajících. A proto církev nemůže nemít ráda především ty poslední, protože Ježíš jim dal přednost a osobně se s nimi ztotožnil. Od Josefa se musíme učit stejné péči a odpovědnosti: milovat Dítě a Jeho matku, milovat Svátosti a charitu; milovat církev a chudé. Všechny tyto skutečnosti jsou vždycky *Dítě a jeho matka*.

6. Pracující otec

Charakteristickým aspektem svatého Josefa, zdůrazňovaným již od dob první sociální encykliky Lva XIII., *Rerum novarum*, je jeho vztah k práci. Svatý Josef byl tesař, který poctivě pracoval, aby zajistil živobytí svojí rodině. Od něho se Ježíš naučil ceně, důstojnosti i radosti z toho, co znamená jíst chléb, které je plodem vlastní práce.

V této naší době, kdy se práce znovu zjevně stává naléhavou sociální otázkou a nezaměstnanost tu a tam dosahuje impozantní úrovně také v zemích, kde byl po desetiletí zřejmý určitý blahobyt, je nezbytné si nově uvědomit a pochopit význam práce, jež dává důstojnost a jejíž vzorným patronem je svatý Josef.

Práce se stává účastí na samotném díle spásy, příležitostí k uspíšení příchodu Království, rozvoje vlastních možností a kvalit tím, že jsou dány do služeb společnosti a pospolitosti; práce se stává příležitostí nejen k seberealizaci, nýbrž také k realizaci oné původní buňky společnosti, kterou je rodina. Rodina, které se nedostává práce, je více vystavena těžkostem, napětím, rozkolům a dokonce zoufalému a zoufajícímu pokušení rozkladu. Jak lze mluvit o lidské důstojnosti bez snahy o to, aby všichni a každý měli možnost důstojné obživy?

Člověk, který má práci, ať už je jeho úkolem cokoli, spolupracuje se samotným Bohem, stává se tak trochu stvořitelem světa, který nás obklopuje. Krize naší doby, která je ekonomickou, sociální, kulturní a duchovní krizí, může být pro všechny výzvou ke znovuobjevení hodnoty, důležitosti a nezbytnosti práce, aby byl položen základ nové „normality“, z níž nikdo nebude vylučován. Práce svatého Josefa nám připomíná, že Bůh, který se stal člověkem, neopovrhoval práci. Nedostatek práce, která v posledních letech postihuje tolik bratří a sester v důsledku pandemie Covid-19, nás musí přimět k přehodnocení našich priorit. Prosme úpěnlivě svatého Josefa, dělníka, abychom našli cesty, které nás zaváží říkat: žádný mladý, žádný člověk, žádná rodina nesmí být bez práce!

7. Otec ve stínu

Polský spisovatel Jan Dobraczyński ve své knize *Stín otce*[24] podává formou románu život svatého Josefa. Podmanivý obraz stínu definuje postavu sv. Josefa, který je ve vztahu k Ježíši pozemským stínem nebeského Otce. Chrání jej, opatruje a nikdy se od Něj nevzdaluje, aby šel svojí cestou. Pomysleme na to, co připomíná Mojžíš Izraeli: »V poušti jsi viděl, jak tě Hospodin, tvůj Bůh nesl, jako člověk nosí své dítě, po celou cestu« (Dt 1,31). Takto Josef vykonával otcovství po celý svůj život.[25]

Otec se nerodí, nýbrž stává se jím. A nelze se jím stát pouze přivedením dítěte na svět, nýbrž akceptací zodpovědné péče o ně. Pokaždé, když někdo přijme odpovědnost za život někoho druhého, v jistém smyslu tak prokazuje otcovství.

Ve společnosti naší doby se nezřídka zdá, že děti jsou sirotci. Také církev dnes potřebuje otce. Stále aktuální je napomenutí svatého Pavla Korintánům: »I kdybyste měli na tisíce vychovatelů v křesťanské víře, otců nemáte mnoho« (1 Kor 4,15); a každý kněz či biskup by měl jako apoštol dodat: »Já jsem se stal vaším otcem v Kristu Ježíši« (*ibid.*). A Galaťanům říká: »Moje děti, znovu vás bolestně rodím, dokud nenabudete podoby Kristovy« (Gal 4,19).

Být otcem znamená dát synovi zkušenost života, reality. Nikoli jej zadržovat a věznit, nikoli jej vlastnit, nýbrž uschopnit k rozhodnutím, svobodě a východiskům. Možná proto tradice nazývá Josefa otcem „nejcudnějším (nejčistším)“. Není to pouze afektivní přívlastek, nýbrž syntéza postoje, který vyjadřuje opak majetnictví. Cudnost (čistota) je svoboda od majetnictví ve všech oblastech života. Jedině cudná (čistá) láska je opravdu láskou. Láska, která chce vlastnit, je nakonec vždycky ohrožením, uvěžňuje, dusí a činí nešťastnými. Sám Bůh miluje člověka čistou láskou, dává mu také svobodu pochybit a stavět se na odpor. Logika lásky je vždycky logikou svobody, a Josef dovedl milovat mimořádně svobodně. Nikdy nestavěl sebe do středu. Uměl opustit střed a činit středem svého života Marii a Ježíše.

Josefovo štěstí nespočívá v logice sebeobětování, nýbrž sebedarování. V tomto člověku nikdy není znát frustrace, nýbrž jenom důvěra. Jeho přetrvávající mlčení neobsahuje stížnosti, nýbrž konkrétní projevy důvěry. Svět potřebuje otce, odmítá pány, odmítá toho, kdo chce vlastněním druhého vyplnit svoji vnitřní prázdnotu, odmítá ty, kdo zaměňují autoritu za autoritativnost, službu za servilitu, konfrontaci za útisk, charitu za vyživování, sílu za destrukci. Každé pravé povolání se rodí ze sebedarování, kterým je zralost jednoduchého obětování. Také kněžství a zasvěcený život žádá tento typ zralosti. Tam kde povolání k manželství, celibátu či panenství nedosáhne zralosti sebedarování a zastaví se u pouhé logiky oběti, se pak namísto znamení krásy a radosti lásky stává výrazem neštěstí, smutku a frustrace.

Otcovství, které nepodlehne pokušení žít životem dětí, otevírá vždycky netušené prostory. Každé dítě v sobě vždycky nosí tajemství, je originálem, který se vyjeví jen za pomoci otce, jenž respektuje jeho svobodu. Otce, který si je vědom, že svoji vychovatelskou činnost skončí a svoje otcovství žije v plnosti, až se stane „zbytečným“, až zjistí, že potomek je autonomní a ubírá se cestou života sám; až se ocitne v situaci Josefa, který vždycky věděl, že ono dítě nebylo jeho, ale jednoduše mu bylo svěřeno do péče. To je v podstatě to, co dává na srozuměnou Ježíš slovy: »Nikommu na zemi nedávejte jméno „otec“, jenom jeden je váš Otec, a ten je v nebesích« (Mt 23,9).

Pokaždé, když jsme v situaci, kdy vykonáváme otcovství, musíme si vždycky připomínat, že nikdy nejde o výkon vlastnictví, nýbrž o „znamení“, odkazující k vyššímu otcovství. V jistém smyslu jsme všichni vždycky v Josefově situaci, jsme stínem jediného nebeského Otce, který »dává vycházet svému slunci pro zlé i dobré a sesílá déšť spravedlivým i nespravedlivým« (Mt 5,45), stínem, který sleduje Syna.

»Vstaň, vezmi dítě i jeho matku« (Mt 2,13), říká Bůh svatému Josefovi.

Účelem tohoto apoštolského listu je vzrůst lásky k tomuto velkému Světcí a pobídka, abychom prosili o jeho přímluvu a napodobovali jeho ctnosti a jeho rozlet.

Specifickým posláním Světců totiž není jen poskytování zázraků a milostí, nýbrž přímluva za nás před Bohem, jako to činili Abraham[26] a Mojžíš[27] a jako to činí Ježíš »jediný prostředník« (1 Tim 2,5), který je u Boha Otce naším »přímluvcem« (1 Jan 2,1), jenž »je stále živ, aby se za nás přimlouval« (Žid 7,25; srov. Řím 8,34).

Svatí pomáhají všem věřícím „ke svatosti a k úsilí o dokonalost ve svém stavu“. [28] Jejich život je konkrétní důkaz, že je možné žít podle evangelia.

Ježíš řekl: »Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem« (Mt 11,29), a oni jsou také příkladem života hodného následování. Svatý Pavel vybízí doslova: »Budte takoví, jakým jsem já!« (1 Kor 4,16). [29] Svatý Josef to říká svým výmluvným ztišením

Tváří v tvář tolika světců a světicím se svatý Augustin táže: „Ty nedokážeš to, co tihle muži a tyhle ženy?“ A tak dospěl k definitivnímu obrácení, když zvolal: „Pozdě jsem si tě zamiloval, krásno tak starobylá i tak nová.“ [30]

Nezbývá než úpěnlivě prosit svatého Josefa o milost milostí: o svoje obrácení.

Jemu adresujeme svoji prosbu:

Bud' zdráv, ochránce Vykupitele,

a snoubenče Panny Marie.

Tobě Bůh svěřil svého Syna,

v tebe doufala Maria.

S tebou se Kristus stal člověkem.

Svatý Josefe, ukaž se otcem i nám,

ved' nás cestou života.

Vypros nám milost, milosrdenství a odvahu,

a braň nás před vším zlem. Amen.

František

v Římě u sv. Jana na Lateránu, 8. prosince 2020, v osmém roce svého pontifikátu.

[1] (*Lk 4,22; Jan 6,42; srov. Mt 13,55; Mk 6,3*)

[2] Posv. Kongregace obřadů, *Quemadmodum Deus*, 8. prosince 1870.

[3] Promluva Pia XII. ke členům ACLI u příležitosti svátku sv. Josefa Dělníka, 1. května 1955.

[4] Jan Pavel II., *Redemptoris custos*, 15. srpna 1989.

[5] *Katechismus katolické církve, 1014.*

[6] *Meditace při mimořádné pobožnosti Urbi et Orbi*, 27. března 2020.

[7] *In Matth. Hom.*, V 3.

[8] Pavel VI., *Homilie*, 19. března 1966.

[9] *Knihy života*, 6,6-8.

[10] Přes čtyřicet let se denně po ránu modlím ke sv. Josefovi modlitbu, vzatou z jedné modlitební knížky, vydané v 19.století ženskou řeholní kongregací Ježíše a Marie a vyjadřující zbožnost, důvěru i jakousi provokaci ke sv. Josefovi: „Vznešený patriarcho, svatý Josefe, který můžeš učinit to, co je nemožné, pospěš mi na pomoc ve chvílích neklidu a těžkostí. Přijmi pod svou ochranu obtížné a svízelné situace, které ti svěřuji, aby došly šťastného konce. Můj milovaný otče, v tebe skládám celou svoji důvěru. Ať mi neříkají, že jsem tě vzýval nadarmo, a poněvadž s Ježíšem a Marií můžeš všechno, ukaž mi, že tvoje dobrota je tak velká jako tvoje moc. Amen.“

[11] Srov. *Dt 4,31; Žl 69,17; 78,38; 86,5; 111,4; 116,5; Jer 31,20.*

[12] Srov. *Evangelii gaudium*, 88, 288.

[13] Srov. *Gn 20,3; 28,12; 31,11.24; 40,8; 41,1-32; Nm 12,6; 1 Sam 3,3-10; Dan 2,4; Job 33,15.*

[14] Pro takové případy bylo stanoveno i ukamenování (srov. *Dt 22,20-21*).

[15] Srov. *Lv 12,1-8; Ex 13,2.*

[16] Srov. *Mt 26,39; Mk 14,36; Lk 22,42.*

[17] Sv. Jan Pavel II., *Redemptoris custos*, 8.

[18] *Homilie při beatifikační liturgii*, Villavicencio – Kolumbie, 8. září 2017.

[19] *Enchiridion de fide, spe et caritate*, 3,11.

[20] Srov. *Dt* 10,19; *Ex* 22,20-22; *Lk* 10,29-37.

[21] Srov. Posv. Kongregace obřadů, *Quemadmodum Deus*, 8. prosince 1870.

[22] *Lumen gentium*, 58.

[23] Srov. *Katechismus katolické církve*, 963-970.

[24] Originální vydání: *Cień Ojca*, Warszawa 1977.

[25] Srov. Sv. Jan Pavel II., *Redemptor custos*, 7-8.

[26] Srov. *Gn* 18,23-32.

[27] Srov. *Ex* 17,8-13; 32,30-35.

[28] *Lumen gentium*, 42.

[29] Srov. 1 *Kor* 11,1; *Flp* 3,17; 1 *Sol* 1,6.

[30] *Vyznání* 8,11,27; 10,27,38.

Přeložil Milan Glaser